

THE STYLISTIC ADEQUACY OF MEDIA TEXT EDITING**Reka Suba, Assoc. Prof., PhD, Sapientia University of Tîrgu Mureş**

Abstract: Due to the fact that different ways of transmitting a text in written form (printed texts, books, newspapers) or spoken format (radio, television) influence its interpretation, a basic requirement in journalism is that it has to adapt its style and organize its information in accordance with the features of the chosen communication channel.

The analysis upon the editing of audiovisual broadcast texts in the Hungarian media from Romania is based on the research carried out by Sapientia University, Faculty of Technical and Human Sciences from Targu-Mures, the Department of Applied Linguistics. Our research focused on the quality of the Hungarian language that was used in the Hungarian audiovisual media in Romania.

Since 2010 we have conducted two weeks of monitoring annually, focusing especially on news programmes and talk shows. From a linguistic viewpoint, we monitored the verbal interactions and written messages (titration, crawls) delivered by the editors and media workers, neglecting the interventions of guests.

Key words: *vocabulary, lexical aspects, stylistic adequacy, text adequacy to communication channel*

Presa și mass-media în general constituie un mijloc de bază în informarea publică, dar în același timp este considerat a fi și un instrument primordial în ceea ce privește socializarea persoanei adulte, accelerând pe zi ce trece procesul de accesare a diverselor informații. Faptul de a fi bine-informat asupra evenimentelor locale și globale pare a fi un criteriu al apartenenței la societate, precum și unul de acceptare din partea societății (Jerkus 2011: 31). Această funcție informativ-referențială a presei este însă completată - printre altele - și de o altă funcție, cea de a crea modele de reprezentare și de raportări, precum și de a constitui un model de comportament lingvistic. Problema însă constă în eterogenitatea receptorilor, acesta însemnând o intensă stratificare socioculturală. Orice comunitate culturală are propriul său limbaj, având diferite norme socioculturale și obișnuințe lingvistice. În acest context presa, și în primul rând presa publică ar fi de preferat să asigure o percepere cât mai completă, cuprinzând diferitele arii și straturi sociale și socioculturale ale societății (Balázs 1998: 101). Astfel, o primă problemă lingvistică în cazul cercetării limbajului mass-media constă în asigurarea gradului optim de percepere de către textele mediatice. Așadar, întrebarea de bază este: oare ajunge informația la receptorul ascultător/telespectator? În privința limbii maghiare, în Ungaria de-a lungul anilor precedenți s-au efectuat numeroase evaluări privind vocabularul vorbitorilor nativi de limba maghiară, iar acestea arată că în fondul de cuvinte al majorității ascultătorilor de radio și telespectatorilor nu figurează cuvinte și expresii ca buget (bűdsé), autostradă concesionată (koncessziós autópálya), restricții la politica monetară (monetáris restriksiós politika) etc. O altă întrebare se referă la influența audiovizualului asupra limbajului uzual al vorbitorilor acelei limbi. În această privință putem să ne bazăm doar la aprecieri sporadice, neavând la îndemână

cercetări și evaluări de specialitate în cazul limbii maghiare. Cert este însă faptul că această influență nu poate fi considerată una directă, cu efecte imediate și ușor demonstrabile (Balázs 1998: 101). Tocmai din aceste considerente are o importanță majoră norma lingvistică, mai precis, în cazul nostru, existența sau nonexistența unei norme a limbajului mediatic. Vorbirea normativă în general este considerată a fi o valoare, un model de urmat al stilului lingvistic, înlesnește participarea activă în societate, și tocmai din această cauză are și o importanță culturală majoră. Astfel, norma limbajului mediatic are și o funcție de susținere a normei de comunicare publică și socială, ajutând la socializare, proces al cărui obiectiv este achiziționarea unor deprinderi pentru atingerea acesteia din urmă (Balázs 1998: 101).

Multitudinea noilor realități extralingvistice însă duce la necesitatea apariției unor fenomene lingvistice internaționale, și anume la acela de a crea noi mode lingvistice prin frecvența ridicată în folosirea unor cuvinte și expresii de proveniență străină, ducând uneori la o invazie a elementelor împrumutate (Mureșan 2008: 45). Aceste împrumuturi și moda lingvistică indusă de acestea, indiferent de scopul folosirii lor: modă sau necesitate, cauzează o dinamică lingvistică tot mai intensă, ducând la o îmbogățire și diversificare a limbii, dar și la schimbări produse la nivel structural. Din acest punct de vedere se conturează două tendințe considerate iconice (Balázs 1999: 32): pe de-o parte prescurtările și abrevierile, iar pe de altă parte construcțiile lexico-gramaticale compuse și analitice, alcătuite prin unirea unor unități lexicale distincte și de cele mai multe ori împrumutate din alte limbi (mai demult latină, germană, iar în prezent engleză), un mijloc mult mai rar utilizat în perioada precedentă decât în zilele noastre, când această modalitate de a crea noi elemente lexicale devine o modalitate cel mai frecvent utilizată.

Cercetarea de față a modului de adecvare din punct de vedere lexical și stilistic al textelor difuzate în audiovizualul de limbă maghiară din România are la bază monitorizările efectuate la nivel național de către Universitatea Sapiientia – Facultatea de Științe Tehnice și Umaniste, în colaborare cu direcția de specialitate din cadrul Consiliului Național al Audiovizualului cu privire la calitatea limbii maghiare folosite în audiovizualul de limbă maghiară din România.

Începând cu anul 2010 s-au efectuat anual 2 săptămâni de monitorizare, urmărindu-se în special emisiunile de știri. Sub aspect lingvistic au fost monitorizate doar intervențiile verbale pentru care își asumă responsabilitatea redactorii și colaboratorii posturilor respective, nu și secvențele verbale aparținând invitaților intervievați.

Au fost monitorizate următoarele posturi de televiziune: TVR 1, TVR 2, TVR Cultural, TVR Cluj și posturile de radio: Radio București, Radio Cluj, Radio Târgu-Mureș, Radio Timișoara, Radio Gaga, Radio Partium, Radio City, Radio FUN, Erdely FM, Radio Paprika, alese în funcție de: audiență, acoperire, pondere a emisiunilor informative și de dezbatere, precum și asumarea unui rol cultural și educativ.

Perioada ultimei monitorizări este: 20 octombrie – 2 noiembrie 2014.

Câteva exemple alese în mod alatoriu din emisiunile de știri ale diferitelor canale mediatice, pentru exemplificarea unei tendințe evidente în limbajul presei audiovizuale maghiare din România, și anume: folosirea frecventă a neologismelor, a cuvintelor și expresiilor împrumutate din alte limbi:

- Elemente lexicale cu origine latină (unele cu etimon german), existente și în limba română, care ne demonstrează că interacțiunea dintre limbi este un proces important în dezvoltarea naturală a sistemelor lingvistice, fără de care nicio limbă actuală n-ar fi reușit

să atingă nivelul de dezvoltare din prezent, însă dat fiind faptul că elementele noi au origini străine, utilizarea lor exagerată ar putea fi considerat deranjant:

... A Româniában reggel 7 órakor történt urnanyitás után, a külföldi szavazóközetek közül 45-ben már zajlott a **voksolás**, illetve a hazai urnanyitással párhuzamosan összesen 50 szavazóponton adhatták le **voksukat** a román állampolgárok. (Radio Tîrgu-Mureş, Ştiri, 2 noiembrie 2014.) – magh. voks: rom. vot; magh. urna: rom. urnă;

Az Országos Audiovizuális Tanácsban hétfőtől négy **mandátum** lesz betöltetlen, és emiatt a testület döntésképtelenné fog válni. (...) Tuross szerint ez egy **precedens** nélküli állapot, ugyanis - annak ellenére, hogy gyakran megtörtént már, hogy nem volt **kvórum** a testületben - az még nem fordult elő, hogy ilyen **kritikus** helyzetben, a választások hevében legyen döntésképtelen az Országos Audiovizuális Tanács. (Radio Tîrgu-Mureş, Ştiri, 31 oct. 2014.) – magh. mandátum: rom. mandat; magh. precedens: rom. precedent; magh. kvórum: rom. cvorum; magh. kritikus: rom. critic;

A szíriai belügy elítélte Törökországot, amiért idegen ország harcosait engedte be Szíriába, ezzel súlyosan megsértve az arab ország **szuverenitását**. (Radio Bucureşti, Ştiri, 31 oct. 2014.) – magh. szuverenitás: rom. suveranitate;

Átlagban 100 lejjel nő az egészségügyi alkalmazottak és a **szociális szektorban** dolgozók bére – nyilatkozta Leonard Bărcăscu, a Sanitas szakszervezet vezetője a kormány képviselői és a szakszervezetek tegnapi találkozáját követően. (Radio Bucureşti, Ştiri, 30 oct. 2014.) – magh. szociális: rom. social; magh. szektor: rom. sector;

Ahhoz, hogy ez a bizalom megerősödjön, öt területen tartja fontosnak a **konszenzus** megteremtését a jelölt az államfőválasztás után: oktatás, egészségügy, infrastruktúra, mezőgazdaság és többég-kisebbség viszonya. (Radio Bucureşti, Ştiri, 30 oct. 2014.) – magh. konszenzus: rom. consens;

Az Oroszország elleni **szankciók** fenntartásáról döntött kedden az Európai Unió, közölték uniós források az AFP hírügynökséggel. (Radio Bucureşti, Ştiri, 29 oct. 2014.) – magh. szankció: rom. sancţiune;

A Mediafax elemzése szerint egy héttel a választások első fordulója előtt Victor Ponta vezet a Facebook-os **szimpatizánsok** számát illetően, de kampánya kevésbé hatékony, mint ellenfeleié. (Radio Bucureşti, Ştiri, 29 oct. 2014.) – magh. szimpatizánsok: rom. simpatizanţi;

Aceste neologisme s-au adaptat limbii, atât din punct de vedere fonetic și morfologic, cât și din cel grafic, dar dat fiind faptul că pentru fiecare în parte există corespondent în limba maghiară, folosirea acestora desemnează conturarea unei mode lingvistice, caracteristic limbajului și stilului jurnalistic din zilele noastre, având la bază de multe ori rațiuni stilistice, de evitare a repetițiilor.

- Construcții și elemente lexicale formate din neologisme, majoritatea lor traducerii din limba română, considerate calque-uri lingvistice, iar altele existente și în varianta normativă a limbii maghiare, dar folosite în exces în limbajul presei maghiare din România sub influența limbii române:

... A Româniában reggel 7 órakor történt urnanyitás után, a külföldi szavazóközetek közül 45-ben már zajlott a voksolás, illetve a hazai **urnanyitással** párhuzamosan összesen 50 szavazóponton adhatták le voksukat a román állampolgárok. (Radio Tîrgu-Mureş, Ştiri, 2

noiembrie 2014.) – traduceri din limba română: magh. szavazópont: rom. punct de votare; magh. urnanyitás: rom. deschiderea urnelor.

A Richter-skála szerinti 3,4-es fokozatú földrengés jegyeztek ma délben Vrancea szeizmikus térségében... (Radio București, Știri, 28 oct. 2014.) – sintagmă cu valoare lexicală, traducerea sintagmei *zonă seismică* din limba română.

*A nemzetközi megfigyelők szerint az előrehozott ukrajnai parlamenti választások korrektek, szabadok és a nemzetközi demokratikus normáknak megfelelően zajlottak. A részeredmények szerint a **pro-európai** politikai alakulatok együttvéve a szavazatok mintegy 70 százalékát szerezték meg. A nemzetközi megfigyelők szerint a választások fontos előrelépést jelentettek az ukrajnai demokratikus választások nyomán létrejött intézmények **konzolidálásának** irányában. A **megfigyelői misszió** arra következtetett, hogy az Oroszországhoz csatolt Krim-félszigeten és a **szeparatisták** által ellenőrzött keleti övezetekben lehetetlen megszervezni a választásokat. A megfigyelők mindezek ellenére nem vonják kétségbe a választások érvényességét, amely bebizonyította Ukrajna lakosságának a **pro-európai opcióját**. Oroszország is közölte, Szergej Lavrov külügyminiszter révén, hogy elismeri a választások eredményét.* (Radio București, Știri, 27 oct. 2014.) – elemente lexicale de origine latină, folosite în limbajul mediatic maghiar din România după exemplul limbii române.

*Victor Ponta, a Szociáldemokrata Párt, a Szövetség Románia Haladásáért és a Konzervatív Párt jelöltje arra kéri a választókat, ne hagyják a **negatív propagandát** még egyszer győzedelmeskedni...* (Radio București, Știri, 22 oct. 2014.) - sintagmă cu valoare lexicală, traducerea sintagmei *propagandă negativă* din limba română.

*Marosvásárhelyen tanácskoztak csütörtökön mindazok, akik az európai alapokból **finanszírozott** környezetvédelmi **szektorális program** gyakorlatba ültetésében érdekeltek.* (Erdély Tv, Știri, 31 oct. 2014.) – sintagme cu valoare de lexicală, traduceri din limba română: program sectorial finanțat de...

*A **munkakonfliktus** azért újult ki, mert az új **kollektív** munkaszerződésbe nem kerültek be az alkalmazottak kérései.* (Kolozsvári Rádió, Hírek, 2014. október 20.)

*Az EU azért kér **pluszpénzt** Londontól, mert a brit gazdaság jobban teljesített, mint **kalkulálták**, így utólag megemelték az angol hozzájárulás összegét.* (Radio București, Știri, 29 oct. 2014.) – cuvinte compuse și elemente lexicale provenite din limba latină, dar folosite cu o frecvență mult mai mare în maghiara vorbită în România, decât pe teritoriul Ungariei, datorită influenței limbii române.

- Elemente lexicale și expresii provenite din limba engleză, internaționalisme existente și în limba română:

*Ahhoz, hogy ez a bizalom megerősödjön, öt területen tartja fontosnak a konszenzus megteremtését a jelölt az államfőválasztás után: oktatás, egészségügy, **infrastruktúra**, mezőgazdaság és többég-kisebbség viszonya.* (Radio București, Știri, 30 oct. 2014.) – magh. infrastruktúra: rom. infrastructură;

*A Microsoft-botrány néven elhíresült **szoftverbeszerzési panama** és az EADS-szerződés, azaz az egységes határőrizeti **szoftverre** vonatkozó ügy nagyon szerteágazó, volt kormánytagok mellett sok közismert üzletembert és tisztségviselőt érintenek.* (Radio București, Știri, 27 oct. 2014.) – magh. szoftverbeszerzés: rom. achiziție de software, magh. szoftver: rom. software;

A **menedzsmenhatóság** igazgatója, Ciprian Ghioc elmondta: kockázati elemzésük alapján mintegy 700 millió euró elszámolása van veszélyben 2015 végéig. Ha ez nem sikerül, megpróbálják a fennmaradó hányadot átutaltatni az új, 2014-2020 közötti **pénzügyi ciklusba**.

(Erdély Tv, Știri, 31 oct. 2014.) – magh. menedzsmenhatóság: rom. autoritatea de management; magh. pénzügyi ciklus: rom. ciclul monetar;

Csíksszereda önkormányzata aggodalommal követi a Megyei Sürgősségi Kórház **menedzseri tisztségére** kiírt pályázat folyamatát - áll az önkormányzat mai közleményében.

(...) A helyi tanácsosok nehezményezik, hogy a város és a csíki **régió** legfontosabb egészségügyi intézményének vezetője egy szakmailag nem valós kiválasztás során kerülhetett volna kinevezésre, hiszen egyedüli jelöltként a folyamatból hiányzott maga a „verseny”. A helyi képviselők kéri a Hargita Megyei Tanácsot, minél előbb tegyen meg mindent a sürgősségi kórház **menedzserjének** ismételt megpályáztatása és vezetőjének kinevezése érdekében. Ugyanakkor a Csíksszeredai Önkormányzat képviselői kéri a tulajdonostól, hogy a már megkezdett kórházbővítést kezeljék **prioritásként**. (Radio Țîrgu-Mureș, Știri, 1 noiembrie 2014.) - magh. menedzser: rom. manager; magh. régió: rom. regiune; magh. prioritás: rom. prioritate;

A portál Cosmin Vladimirescut, a Mastercard Románia vezérigazgatóját idézte, akinek tájékoztatása szerint az ételjegyek **digitalizálásáról** szóló törvény már életbe lépett, csak az alkalmazási szabályaira várnak a bankkártyákat kibocsátó cégek. (Radio Țîrgu-Mureș, Știri, 30 oct. 2014.) – magh. digitalizálás: rom. digitalizare;

Az új tankönyveket iskolaközpontként rendelték meg egy külön erre a célra létrehozott **on-line platformon**. (Radio Țîrgu-Mureș, Știri, 30 oct. 2014.) – magh. on-line platform: rom. platformă on-line;

Az iskolák az **opciók** alapján küldik el a megrendeléseket. A két típusú tankönyvet - a **digitálisat** és a nyomtatottat - párhuzamosan használják majd az órákon. (Radio Țîrgu-Mureș, Știri, 21 oct. 2014.) – magh. opció: rom. opțiuni; magh. digitális: rom. digital;

Mentődrónt mutattak be Hollandiában. A **pilóta** nélküli repülőgépet a Delfti Műszaki Egyetem 23 éves mérnökhallgatója fejlesztette ki. A sürgősségi **drón** egy perc alatt képes **defibrillátort** szállítani egy 12 négyzetkilométeren belül található szívmeállást szenvedett **pácienshez**, 8 százalékról 80 százalékra növelve ezzel a túlélés esélyét. (...) A sárgára festett **drón** a **mobiltelefonról** intézett vész hívást visszakövetve, **GPS-szel** tájékozódik. A szerkezet **prototípusa** már felkeltette az amszterdami sürgősségi szolgálat és a Holland Szívalapítvány érdeklődését is. (Radio București, Știri, 30 oct. 2014.) – magh. mentődrón: rom. dron de salvare; magh. defibrillátor: rom. defibrilator; magh. mobiltelefon: rom. telefon mobil; magh. prototípus: rom. prototip.

Se poate afirma că revoluția informatică și dezvoltarea tehnologiei comunicării duc la schimbări radicale în rândul limbilor materne vii, iar o serie de neologisme și mai ales anglicisme venite recent în vocabularul limbajului mediatic vor persista în limbă, fie din necesitate, pentru utilitatea lor, fie pentru că au devenit între timp sau sunt pe cale să devină cuvinte internaționale. În concluzie, folosirea a tot mai multor neologisme, în mare parte anglicisme, dar și internaționalisme, pătrunderea lor în limbajul presei și astfel în vocabularul vorbitorilor limbii, este una dintre caracteristicile de bază ale limbii actuale (Koronka 2004). Folosirea neologismelor în exces poate genera disfuncționalități în valoarea și funcția referențială a textelor jurnalistice, prin faptul că îngreunează decodarea mesajului de către publicul-receptor, ducând la creșterea nivelului de dificultate în înțelegerea mesajului încărcat cu mult prea mulți termeni

(Mureșan 2008: 46). În concluzie, este de precizat că neologismele au un rol important în lexicul fiecărei limbi, folosirea lor abuzivă însă poate deveni deranjantă, ducând la îngreunarea receptării mesajului, la un stil greoi și perturbând armonia naturală a limbii.

BIBLIOGRAFIE:

- Balázs Géza: *Magyar nyelvkultúra az ezredfordulón. A–Z* Kiadó, Budapest, 1998.
- Balázs Géza: Divatszavak a magyarországi tömegkommunikációban a rendszerváltozás után. In: *Ember és nyelv. Tanulmánykötet Keszler Borbála tiszteletére*. ELTE BTK, Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Budapest, 1999. pp. 27-35.
- Jerkus Tibor Istvánné: *Neologizmusok a magyar gazdasági szaknyelvben*, Pannon Egyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Veszprém, 2011. http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2011/Jerkus_Tibor_Istvanne_dissertation.pdf
- Koronka, Adriana: Considerații privind evoluția unor neologisme de origine engleză intrate recent în limba română. In: *Revista Limba Română*, nr. 1-3, anul XIV, 2004. <http://www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=2181>
- Mureșan, Mihaela: Tendințe lingvistice în presa scrisă contemporană. In: *Jurnalism și comunicare*, anul III. nr. 4., 2008, pp. 45-51.
- Tótfalusi István: *Idegenszó-tár. Idegen szavak értelmező és etimológiai szótára*. Tinta Kiadó, Budapest, 2004.
- Studiul monitorizării limbii maghiare în programele audiovizuale din România, 2010, 2011, 2012, <http://www.cna.ro/Studiul-monitorizarii-rii-limbii.html>, www.emte.ro